

स्याउ खेतीमा देखिएका समस्या र समस्या समाधानका उपायहरू

नेपालको हिमाली क्षेत्रमा हुने फलफूल खेती मध्ये स्याउ एक महत्वपूर्ण फलफूल बाली हो। किसानहरूको यस बालीबाट आय आर्जन गरी जीविकोपार्जन गर्न सहयोग पुगेको छ। आ.व. २०७७/०७८ को कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयको तथ्याङ्क अनुसार नेपालमा स्याउ खेती १२,९१० हे. क्षेत्रफलमा गरिएको पाइएको छ। स्याउको खेती गरिएको जग्गा मध्ये ५,५१४ हे. उत्पादनशील क्षेत्रफल रहेको छ। उक्त क्षेत्रफलबाट ४५,२०५ मे.ट. उत्पादन भएको पाइएको छ। स्याउको उत्पादकत्व हाम्रो देशमा ८.२ मे.ट./हे. रहेको छ। क्षेत्रफल र उत्पादनको हिसाबले कर्णाली प्रदेश अरु प्रदेश भन्दा अगाडि छ। जहाँ ९,१६२ हे. क्षेत्रफलमा स्याउ खेती गरेको पाइन्छ, जस मध्ये ३,३१९ हे. उत्पादनशील क्षेत्रफलबाट २९,१८६ मे.ट. स्याउ उत्पादन भएको छ। स्याउ आयातको अवस्था अध्ययन गर्दा चीन, भारत इन्डोनेशिया, टर्की र अमेरिकाबाट गरी जम्मा ८९,०५८,०६७ मे.ट. आयात भएको छ जुन रु. ७,०५,३७,३८,०००/- रकम बराबरको हुन आउँछ। नेपालले स्याउको चाना र जुस भारतमा निर्यात गरी वार्षिक रु. १३,२९,००,००० रकमको कारोबार गर्छ। नेपालमा स्याउका ३५ जातहरूको अध्ययन परीक्षण भै रहेको छ। यी मध्ये रेड डेलिसियस, रोयल डेलिसियस र गोल्डेन डेलिसियस जातहरू बढी लगाउने गरेको पाइन्छ।

स्याउ उत्पादनमा महत्वपूर्ण क्षेत्र ओगटेको कर्णाली प्रदेशको जिल्ला जुम्लामा उत्पादनको सम्भावना हुदाँहुदै पनि आशातीत उत्पादन हुन नसकेको पाइएको छ। त्यसैले जुम्ला जिल्लामा स्याउ उत्पादनमा देखिएका समस्या र समाधानका उपायहरू बारे स्याउ उत्पादक कृषक, कृषि उद्यमी, कृषि प्राविधिक र अन्य सरोकारवाला निकायहरूसँग छलफल अन्तरक्रिया, फिल्ड अवलोकन र बागबानी फार्म राजीकोटको समेत अनुगमन गरी तपसिल बमोजिमको विवरणहरू प्राप्त भयो।

स्याउ खेतीमा देखिएका मुख्य मुख्य समस्याहरू

- स्याउ खेती विस्तारको लागि कृषकहरूले गुणस्तरीय स्याउका विरूवा प्राप्त गर्न नसक्नु, नर्सरी धनीले माउ बोटको संरक्षण नगर्नु र पहिचान पनि नगर्नु,
- उच्च घनत्वमा स्याउ रोपण बारे प्राविधिक ज्ञान र सीपको कमी हुनु,
- स्याउको विरूवा उत्पादन, वगौँचा, व्यवस्थापन, तालिम तथा छाँटकाँट बोर्डोमिक्सचर तथा बोर्डोपिष्टको प्रयोग, मलखाद तथा सिंचाइ व्यवस्थापन जस्ता कार्यहरू गर्न प्राविधिक ज्ञानको कमी रहनु,

- स्याउमा मुख्य गरी निम्न कीराहरू (सेतो भुवादार लाही किरा, स्याउमा लाग्ने कत्ले कीरा, गवारो किरा, झुसिलकीरा र टेन्ट क्याटरपिलर) र रोगको (स्याउको दादे, जराकुहिने, फेद कुहिने, सेतो धुलो ढुसी, बोक्रा खुईलिने) प्रकोप रहनु,
- स्याउको उत्पादनोपरान्त गरिने कार्यहरूमा प्राविधिक सीपको कमी रहनु,
- उत्पादित स्याउको प्रशोधन गर्नको लागि प्रशोधन उद्योग नहुनु,
- जुम्लामा उत्पादन भएको स्याउ अर्गानिक भएको तर यसलाई प्रमाणिकरण गर्न महंगो हुनुको साथै उत्पादन लागत पनि बढी हुने हुँदा भारत र चिनको स्याउसँग प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्नु,
- स्याउ बगौँचामा सिचाइको समस्या प्रमुख रहनु,
- कर्णाली प्रदेशलाई नै प्राङ्गारिक प्रदेश घोषणा गरेकोमा बालीलाई चाहिने मात्रामा पाङ्गारिक मल उपलब्ध गराउदा स्याउमा उत्पादन लागत बढ्नु,
- केही वर्ष देखि जुम्ला लगायत पहाडी जिल्लामा परेको कालो तुषारोले स्याउलाई क्षति पुर्याएकोमा कालो तुषारोलाई बीमाले क्षतिवरण नगर्नु,
- कृषकहरूलाई समय समयमा स्याउ उत्पादन सम्बन्धी स्थलगत तालिम पर्याप्त मात्रामा नहुनु,
- प्रांगारिक स्याउ उत्पादन गर्दा रोकथाम गर्नुपर्ने रोग र किराहरूको प्रभावकारी रोकथामका उपायहरू बारे जानकारी नहुनु,
- सरकारी निकायबाट समय समयमा बगैँचा निरीक्षण एवं अनुगमन नहुनु र निरीक्षण एवं अनुगमन भए पनि प्रभावकारी नहुनु,
- बाहिरबाट विरूवा आयात गर्दा चेकजाँच राम्रो सँग नहुनु,

स्याउ खेतीमा देखिएका समस्याहरूको समाधानका उपायहरू

- नयाँ बगैँचा स्थापना तथा बगैँचा व्यवस्थापन सुधार ल्याउनका लागि स्थलगत तालिम संचालनमा जोड दिने,
- स्याउ फल परिपक्व अवस्थामा पुगेपछि मात्र टिप्नका लागि सम्बन्धित निकायद्वारा नियमन गर्ने,
- स्याउको उत्पादनोपरान्त गरिने कार्यमा उन्नत प्रविधि अबलम्बन गर्ने,
- नियमित फल्ने उपयुक्त जातहरू भित्राउने, अध्ययन अनुसन्धान गरी उपयुक्त जातहरू पहिचान गर्ने,
- विभिन्न फार्म केन्द्रहरूमा उपयुक्त नयाँ जातहरूको माउबोट ब्लक स्थापना गरी नर्सरी धनी तथा कृषकहरूलाई कलमी बेर्ना उपलब्ध गराउने,
- गुणस्तरीय कलमी बेर्ना उत्पादन गर्ने नर्सरी धनीहरूलाई पुरस्कृत गर्ने व्यवस्था गर्ने,
- सिंचाइको अभावमा १०-३० प्रतिशत सम्म स्याउको उत्पादनमा कमी आउने हुदा उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन सिंचाइको व्यवस्थालाई जोड दिने,

- स्याउको गुणस्तरीय बजार व्यवस्थापनका लागि Cold Chain Vehicle को प्रयोग गरी ढुवानी गर्ने,
- स्याउ उत्पादन क्षेत्रमा कार्य गर्ने प्राविधिकहरूको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,
- स्याउको अध्ययन अनुसन्धानका लागि प्रयास मात्रामा दक्ष जनशक्ति तथा बजेटको व्यवस्था गर्ने,
- सहूलियत कृषि कर्जा तथा न्यूनतम ब्याजदरको व्यवस्था गर्ने,
- उत्पादनमा आधारित अनुदानबाट उत्पादन वृद्धि गर्दै किसानलाई सहयोग गर्ने,
- उत्पादन सामग्रीहरू सहज तथा सुलभ रूपमा कृषकहरूलाई उपलब्ध गराउने,
- प्रशोधन उद्योग स्थापनामा प्रोत्साहन गर्ने,
- उच्च घनत्व रोपणका लागि आवश्यक एम-९ रूटस्टकको ठूलो संख्यामा उत्पादन गर्नका लागि टिस्यूकल्चर ल्याबको स्थापना गरी दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने।